

KOSTUMIRANJE ZA TURISTIČNE NAMENE: (NE)USTVARJANJE »BRIŠKE NOŠE«

KATARINA ŠRIMPF VENDRAMIN

Inštitut za slovensko narodopisje

katarina.srimpf@zrc-sazu.si

Izvleček: Oblačenje oziroma preoblačenje za ustvarjanje avtentične podobe za turiste in obiskovalce neke destinacije ni nekaj novega in sega že vsaj v čas konca 18. stoletja. Z ustvarjanjem na preteklosti temelječe oblačilne podobe in z dediščinskim turizmom je vedno povezano tudi uprizorjanje, spreminjanje in strateška uporaba elementov kulturne dediščine. Pogosto je to »avtentično« predstavljanje za turiste pri domačinih spodbudilo večje zavedanje lastne identitete, identifikacijo s uporabljenimi elementi kulturne dediščine in s tem povezano zavedanje o njej. Tudi v Brdih so se s praznikom česenj začeli ustvarjati kostumi, temelječi na preteklih oblačilnih praksah z namenom ustvarjanja bolj pristne, avtentične podobe. V prispevku bo osvetljen razvoj in pojavnne oblike teh kostumov ter procesi identifikacije v povezavi z njimi.

Ključne besede: turizem, dediščina, kostumiranje, identitete, Goriška Brda

Privabljanje turistov z organizacijo različnih prireditev, na katerih se predstavlja kulturna dediščina, ni nekaj novega. Pravzaprav bi lahko rekli, da je dediščinski turizem¹ star skoraj toliko kot turizem sam. Dediščina je sicer temelj turističnega gibanja vsaj že od konca 18. stoletja naprej, ko je med plemstvom in meščanstvom naraščalo navdušenje nad vsem drugačnim, predvsem pa nad evropskim podeželjem in tam živčim kmetstvom. Podeželje je postalo priljubljena destinacija za obiskovalce in potopisce, potovanja pa so postala modna muha mestnih elit (Simetinger 2014: 231; Kutter 1991: 39).

Turističnega potenciala in ekonomske vrednosti dediščine so se ponekod na podeže-

lju že zelo hitro zavedali. Tako so v vasi Interlaken sredi švicarskih Alp že leta 1805 priredili velik dogodek imenovan *Unspunnenfest*, da bi pokazali šege in navade ter oblačila pastirjev okoliša. Gledalci, dostojanstveniki in gosti iz tujine so bili priča predstavitvi plesa, glasbe, pesmi v izvedbi domačinov oblečenih v tradicionalna oblačila kakor tudi športnim panogam, kot je rokoborba na prostem in metanje drevesnih hlodov (Bendix 1989: 131). Tudi na slovenskem etničnem ozemlju je že zgodaj prihajalo do podobnih teženj. V Ziljski dolini so že vsaj ob koncu 18. ali v prvih letih 19. stoletja prirejali prikaze ziljskega štehanja in prvega reja² za predstav-

¹ Na kratko bi lahko rekli, da je dediščinski turizem podzvrst turizma, ki temelji na zgodovinskih atributih turističnega območja ali znamenitosti (Poljak Istenič 2013: 138).

² Štehanje in ples prvi rej sta del ziljskega žegna. Ziljski žegen poteka vsako leto od maja do oktobra v številnih krajih v Ziljski dolini na avstrijskem Koroškem. Sestavljen je iz treh glavnih elementov: svečana maša s procesijo, štehanje in lipov ples. Štehanje je fantovska igra s

Briške žene in dekleta v delovni verziji kostumov (arhiv ZTKMŠ Brda, avtor: Damijan Simčič - Zoso Foto).

nike dvora in političnega življenja. Tako so na primer ob obisku cesarja Franca I. v Plajberku, podobno kot prej in večkrat kasneje, priredili prikaz ziljskega štehanja in prvega reja: »*Ko je cesar Franc I. obiskal Plajberk, so mu fantje z dekleti na konjih iz Šeentšefana v nemški kraj Plajberk odjezdili naproti, na prireditve, ki so jo organizirale krajevne oblasti, za kar so posebej preoblekli basista v kostum (v orig. Kostüm) njihovih dedov. Prikazali so ljudski ples in nabadali sod (v orig. stachen die Kufe). Cesar zaradi posebnih oblek, navad in šeg teh in okoliških veselih prebivalcev ni mogel zadržati prešernega smeha*« (Jarnik v Kidrič 1934: 134).

Turistični obiski štehanja iz bolj ali manj odmaknjenih krajev so spodbudili vse večje zavedanje lastne identitete pri Ziljanah in s tem povezano zavedanje svoje kulturne dediščine. Obiski predstavnikov dvora in političnega življenja pa so tako imeli pomembno vlogo pri procesih folklorizacije, predstavljanju kulturne dediščine in poudarjanju drugačnosti Ziljanov. Predstavljanje drugim je že v 19. stoletju pri Ziljankah in Ziljanah

konji, pri kateri se v tla zabije lesen drog, na katerega je poveznjen lesen sodček obit z leskovimi obroči. Fantje nato jezdi mimo in zbijajo sodček s posebnimi kovinskimi kiji. Po končani igri sledi še ples, ko fantje peljejo dekleta na rej pod lipo. Fantje in dekleta vključeni v dogajanje so oblečeni v t. i. ziljsko nošo. Ziljski žegen je od leta 2018 vpisan v avstrijski register nesovne kulturne dediščine (Spletni vir 1).

postalo ključni del procesov uzaveščenja njihove edinstvenosti, a je istočasno spodbudilo procese folklorizacije, kajti žegnanje v Ziljski dolini je v precejšnji meri postalo tudi predstava za druge, na katerega so vabili tudi s plakati (Simetinger 2014: 235–236).

Folklorizacija, ali kot bi v tem primeru lahko rekli tudi prilagajanje dediščine za potrebe uprizarjanja avtentičnosti, je pogosto povezana tudi s povsem materialnimi vidiki, ne samo z uporabo različnih rekvizitov, od orodij do drugih predmetov iz kmečkega okolja, in hrano, ampak tudi z obleko. Ziljani so pod temi vplivi zavestno ohranjali način oblačenja določenega obdobja, s čimer se je počasi razvila ziljska noša,³ tipizirano oblačilo, pripadnostni kostum, ki je danes prepoznavno po kratkem, plisiranim krilu in močno nagubanem ovratniku bluze (krežlju) (Makarovič 1991a; Simetinger 2014: 234).

Ustvarjanje pripadnostnih kostumov⁴ oz. narodnih noš je (bil) sicer proces ustvarjanja preobleke, oblačilne podobe, ki so povezane z etnično ali prostorsko identifikacijo in v večini primerov z zavestnim namenom izkazovanja pripadnosti določeni predstavi skupnosti. V tem procesu ustvarjanja pripadnostnih kostumov se ustvarjalci zgledujejo po nekdanjih oblačilnih oblikah (Knific 2010: 17). Pripadnostni kostumi pa imajo nato predvsem funkcijo ločevanja, izkazovanje lo-

³ Priprava ziljske noše je zaradi likanja naborkov, ki jo krasijo, precej zamudna in posledično razmeroma dolgotrajna. Tovrstna obleka se je uporabljala zgolj za posebne priložnosti in je bila namenjena izključno obisku maše, štehanja in prvega reja, nato pa so se dekleta preoblekla (Simetinger 2014: 234).

Več o oblačilni kulturi Ziljanov v delu Marije Makarovič: *Slovenska ljudska noša v besedi in podobi (peti zvezek): Zilja* (1991).

⁴ Pripadnostno kostumiranje in iz tega izhajajoča preobleka oz. pripadnostni kostum je »oznaka za oblačenje kostumov, s katerimi nosilci hote ali nehoti izražajo pripadnost drugim predstavnim skupnostim«, ki so povezane z etnično ali prostorsko identifikacijo ter se zgledujejo po nekdanjih oblačilnih oblikah (Knific 2010: 17).

kalne, regionalne ali etnične pripadnosti, so torej nosilci identitetne sporočilnosti.

Začetki t. i. narodne noše segajo v središče 19. stoletja, ko se je kot kostum, preobleka za posebne priložnosti začela razvijati v delu narodnozavedne meščanske družbe. V sedemdesetih letih 19. stoletja se je nato uveljavila tudi med kmečkim prebivalstvom, in sicer kot posebna oblika manifestiranja slovenstva, in od takrat do danes ostala prisotna kot posebna slavnostna preobleka (Baš 1985, Makarovič 1991b, Knific 2003). V svojem materialnem bistvu je narodna noša »nekakšna, na podlagi kmečke noše oblikovana uniforma za izpričevanje slovenske nacionalne zavesti in pripadnosti slovenskemu narodu« (Makarovič 1991b: 268). Istočasno se je v tem v materializirano podobo prelitem identitetnem procesu izoblikovalo več pripadnostnih kostumov.

Ko govorimo o t. i. narodni noši je v prvem planu asociacija na t. i. gorenjsko narodno nošo ali slovensko narodno nošo, ki ima nacionalno reprezentančno in identifikacijsko vlogo. Ko se vanjo oblečeni posamezniki pojavljajo ob različnih lokalnih, državnih tudi mednarodnih priložnostih in dogodkih, ima v očeh javnosti status »posvečene narodne reči«, ki nagovarja narodna čustva in neti narodni ponos in zanos, kot se je izrazil etnolog, antropolog Jernej Mlekuž (Mlekuž 2015: 6). Obstajajo pa tudi drugi pripadnostni kostumi (t. i. primorska, prekmurska, metliška noša itn.), ki so se skozi čas razvili iz različnih vzgibov, od političnih in identitetnih do praktičnih potreb folklornih skupin (Knific 2010: 69–110). Le-ti pa so svoje mesto našli tudi v turizmu.

Prav kostumi, ki v sebi nosijo simboliko povezanosti s prostorom in preteklostjo, so del ustvarjanja avtentičnosti turistične ponudbe, temelječe na dediščini, že od začetkov dediščinskega turizma. Ti so namreč »značka identitete«, ki predstavlja podeželsko skupnost navzven (Noyes & Bendix 1998: 109). Še več, določeni pripadnostni kostumi, ki so se razvili

Pražnja, »družvena« oblačila podoba članic društva Briških žen in deklet (arhiv ZTKMŠ Brda, avtor: Damijan Simčič - Zoso Foto).

prav pod vplivom turizma, kot na primer v Zilji, v švicarskih Alpah v vasi Saas-Fee, ob Bretonski obali, na Havajih in še kje (za več glej: Makarovič 1991, Freudenberg Hostettler 1975, Young 2017, Morgado & Reilly 2012). Za vse te pripadnostne kostume, naj so bili osnovani na tradiciji ali pa so povsem sodobnega dizajna, pa je značilno, da so skozi čas dosegli prepoznavnost in so danes tudi s strani turističnih in kulturnih organizacij sprejeti kot tipična, avtentična predstavitev nacionalne, regionalne ali lokalne oblačilne dediščine.

Uporaba raznih historičnih kostumov pogosto sovпада z dediščinskim turizmom, ki kot strategijo privabljanja turistov uporablja elemente tradicionalne kulture, kot so na primer folklorne tradicije, izdelki domače in umetnostne obrti, kulinarika, etnična zgodovina, šege in praznovanja ter drugi. Komercialna uporaba dediščine ima funkcijo privabiti obiskovalce, ki jih nostalgija po preteklosti in želja po avtentičnem doživljanju in spoznavanju tradicije nekega območja ali kraja motivira za obisk (v Poljak Istenič 2013: 138–139, Chhabra idr. 2003: 703). Pomemben atribut dediščinskega turizma je torej tudi avtentičnost ali vsaj dojemanje le-te. V resnici je osredotočenost na ustvarjanje avtentičnosti osnovno načelo za razvoj te vrste turizma (Chhabra idr. 2003: 703).

Čeprav so najpogostejše destinacije dediščinskega turizma različne tradicionalne hiše in druge zgradbe, gradovi in objekti industrijske dediščine, pa so v zadnjih desetletjih festivali, ki temeljijo na predstavljanju kulturne dediščine postali najbolj obiskane destinacije (Chhabra idr. 2003: 704). Te prireditve niso pomembne samo zaradi ekonomskega dobička, ampak tudi zaradi drugih procesov, ki jih spodbujajo znotraj skupnosti, ki jih ustvarja. Kot je ugotavljala etnologinja Saša Poljak Istenič: *»Dediščina, lokalni ali nacionalni simboli, slovesnosti in šege skupnosti ali naroda so skoraj neizčrpna zaloga gradiva, ki si ga je mogoče prisvojiti in prilagoditi, da bi (po)ustvarili občutek lokalnosti/ nacionalnosti«* (Poljak Istenič 2013: 140). Turistične podobe in prezentacije dediščine za namene takšnih praznikov so vedno uprizorjene in spremenjene, da ustrezajo tako gostom kot tudi gostiteljem, lokalno prebivalstvo pa se s promoviranimi podobami lahko poistoveti in primerja (ali pa tudi ne) (Chhabra idr. 2003: 703; Poljak Istenič 2013: 140).

Tudi v Brdih niso ubežali privlačnosti predstavljanja lokalne kulturne dediščine in ustvarjanj vtisa avtentičnosti za turizem. Začetke predstavljanja lokalne dediščine za turistične namene lahko umestimo v leto 1967 in ko je bil organiziran drugi praznik češenj. O ideji in prvi izvedbi prireditve, kot se jo pozna danes, je njena začetnica, dolgoletna učiteljica in zbiralka lokalnega izročila Darinka Sirk povedala takole: *»Kar priletela mi je v glavo. Tisto leto (1966), ko so češnje skoraj izginile iz Brd, so na Pospesovalni službi na Dobrovem (njen direktor je bil mož Milan) sklenili, da bodo v Brdih ponovno spodbudili sajenje češenj. Pripravili so predavanje, razstavo češenj, prikazali nove sorte, organizirali razstavo otroških risb in izbrali najboljše češnje. Naslednje leto naj bi vse skupaj ponovili, pa se mi je v hipu, kar tako iznenada, zjutraj, preden je mož odšel v službo, utrnula ideja, da bi vsebino praznika razširili in v obliki pavorke prikazali, kako so, denimo, nekoč prodajali češnje. /.../ Poleg pavorke smo*

v šoli ali na šolskem dvorišču – zraven obvezne razstave češenj, seveda – organizirali še druge razstave, na katerih smo prikazali velikonočne jedi, martinovo večerjo, jedi ob likofu, peciva, pohištvo in "balo moje none", kuhinjo nekoč, pravo briško domačijo s štaljo, svinjakom, kletjo, kuhinjo, spalnico« (Sivec 2016: 16). Še danes je stalnica praznika češenj in nedeljskega dogajanja, povorka žensk in deklet s kolesi ali peš, s polnimi košarami in jerbasi češenj, nato pa jim sledijo vozovi, ki jih ustvarjajo vaške skupnosti in predstavljajo različne elemente briške kulturne dediščine.

Od leta 1967 naprej se tako v povorki predstavijo tudi članice Društva briških žena in deklet v različnih oblačilih, ki naj bi prikazovale oblačenje v Goriških Brdih v preteklosti. Te so že s prvim sodelovanjem pri prazniku češenj začele z izoblikovanjem na lokalni pretekli oblačilni kulturi temelječe oblačilne podobe. Da je bila njihova podoba že od začetka skrbno ustvarjena, kaže tudi komentar Darinke Sirk o tem, kako si je zamislila prvo povorko: *»Treba je bilo od žene do žene, jih spraševati in prepričevati, da bi pokazale, kako so s češtelami nosile češnje v Karmin. Ali da so moški pristali in ponovno sedli na kolo in si na buinc oprtali dzej. Z vsakim posebej se je bilo treba pogovoriti, kako naj se obleče, kako naj se obnaša«* (Sivec 2016: 16). Takrat je torej nastala prva preobleka briških žen in deklet, ki jo od tedaj še vedno nosijo ob različnih priložnostih. Kostumi⁵ zasnovani takrat naj bi predstavljali oblačenje žensk ob delovnikih, (po obliki sodeč iz časa po 2. sv. vojni). To je dolgo enobarvno temno ali rožasto krilo, bela bluza in črn predpasnik z naramnicami in prsnikom.

⁵ Izraza kostum ali preobleka najbolje opišeta oblačila, ki jih nosijo članice Društva briških žen in deklet. Lahko jih razumemo tudi kot del pripadnostnega oblačenja, kot ga je definiral etnolog Bojan Knific, in sicer »kot oznako za oblačenje uniform in nekaterih oblek drugih vrst, s katerimi nosilci izkazujejo pripadnost določeni vojaški, poklicni, društveni organizaciji« (Knific 2010: 17).

Živi grb ustvarjen na podlagi grba Občine Brda (arhiv ZTKMŠ Brda, avtor: Damijan Simčič - Zoso Foto).

V želji po lepši in prepoznavnejši podobi so si briške žene in dekleta v obdobju 2016–2017 dale narediti nove kostume. V iskanju avtentičnosti so navdih zanje našle v leta 2012 izdani knjigi Darinke Sirk z naslovom *Devindevetdeset meštirjev - sto mižerij*, in sicer v objavljenih fotografijah iz 20. in 30. let 20. stoletja. Ob vizualni drugačnosti oblačilne podobe žensk na fotografijah jih je pritegnil tudi opis, ki namiguje na posebnost in edinstvenost oblačilne podobe: »(p)o prvi svetovni vojni (se je) zelo udomačila noša, podobna avstrijski. Zapisi in ustno izročilo Dore Objubeck potrjujejo, da sta to nošo prinesli v Brda njeni svakinji, ki sta bili med vojno begunki na Dunaju« (Sirk 2012: 132). Novo, praznjo, lepšo podoba so nato ustvarile s pomočjo Darinke Sirk, a jo, kot pravijo same, nekoliko priredile za sodobne potrebe in glede na materiale, ki so jih dobile. Ta »društvena podoba«,⁶ kot

jo imenujejo, vsebuje žameten telovnik, ki se spredaj zavezuje z rdečo vrvico, srajco s čipko in rožasto krilo, ki sega do pod kolen (Brašnič Saffigna 2019).⁷

Preteklo oblačilno podobo Brd predstavlja tudi t. i. živi grb. Gre za oživitev varuhov grba, Brica in Brike, kot si ju je zamislil Miran Princič iz Kozane, ki je grb leta 2013 prvič predstavil na prazniku češenj (Brašnič Saffigna 2013: 24). Podlaga za nastanek te, lahko bi rekli maskote,⁸ je dejanski grb ob-

prav tako dve preobleki, vendar se mu tukaj ne bom posvečala.

⁷ Pravzaprav gre za modo »slovenske dečve«, ki je bila priljubljena v času med obema vojnoma in je bila razširjena in priljubljena na celotnem slovenskem prostoru (za več glej npr. Gombač 2011: 251–276).

⁸ Živi grb Občine Brda lahko dojamemo kot maskoto (angl. spokes-character tudi brand character), saj sta Bric in Brika kostumska lika, torej kostumirana lika v človeški obliki (Svetek 2016: 25–26), katerih namen je predstavljanje Brd kot občine in kot turistične destinacije.

⁶ V Društvu sicer deluje tudi ženski pevski zbor, ki ima

čine. Kot je zapisano v opisu grba na spletni strani občine: *»Kot varuha grba občine Brda sta upodobljena mož in žena. Na desni heraldični strani je mož - kmet z brento na ramenih, na levi pa žena - Brika s čestelo sadja na glavi, pridna in delovna ter zaslužna za preživetje briške družine v preteklosti«* (Spletni vir 2). Varuha grba naj bi bila upodobljena v oblačilih iz 19. stoletja (Spletni vir 3, Spletni vir 4),⁹ ki pa so nekoliko likovno prirejena, a vendar temelječa na zgodovinskih virih (Saksida 2019). Moški je oblečen v rjave dolge hlače, belo srajco in zelen telovnik, na glavi ima zelen klobuk, obut je v črne škornje. Ženska je oblečena v rdečo obleko, bel predpasnik, na glavi ima belo ruto (pečo), obuta je v gležnarje z vezalkami. Barva oblačil varuhov grba je bila izbrana premišljeno, ne toliko na podlagi virov, ampak z ozirom na simboliko barv v heraldiki, je povedal avtor grba in zgodovinar Herko Saksida. Zelena barva moškega telovnika in klobuka pomeni zmago, čast, prijaznost, veselje, prijateljstvo, medtem pa rdeča barva ženske obleke simbolizira vrednost, moč, plemenitost, drznost (Saksida 2019). Živi grb bolj ali manj verno poustvarja oblačilno podobo z grba. Sicer pa se živi grb od predstavitve na prazniku česenj leta 2013 naprej pojavlja na različnih prireditvah doma in v tujini, kjer se Brda predstavljajo kot turistična destinacija.

V več kot 50-letnem obdobju, kar obstaja praznik česenj in z njim tudi sodelovanje članic Društva briških žena in deklet¹⁰ ter vsakoletno predstavljanje kulturne dediščine, tudi oblačilne, bi bilo pričakovati, da bodo vsaj kostumi članic društva v lokalnem okolju prepoznani kot simbolni predstavniki lokalnosti, s katerimi se identificira tudi lokalno prebivalstvo. A že pogovor s peščico doma-

činov kaže, da to ne drži. Tudi v odnosu do živega grba in grba na splošno ter oblačilne podobe, ki jo predstavljata varuha grba oz. v kostume oblečena fant in dekle, je zaznati zadržanost. Ljudje predstavljene oblačilne podobe ne dojemajo kot tipično briške oz. je pogost odziv stavek, ki ga je v eni od svojih knjig zapisala tudi Darinka Sirk: *»V Brdih ne poznamo značilne briške noše«* (Sirk 2012: 132), ali odgovor v smislu *»jaz ne vem, če je bila to briška noša; Brici smo bili kmetje«*.

Kljub zadržanosti lokalnega prebivalstva do akterjev, ki se oblačijo v kostume nastale z mislijo na pretekle oblačilne prakse v Brdih, pa se je vseeno pojavila želja po novih oblačilih, kostumih, ki bi (bolj) odražali lokalno pripadnost Brdom (Jelina 2019, Brašnič Saffigna 2019). To jasno nakazuje tudi želja oz. predlog za izdelavo *»briške narodne noše«*, ki jo je na eni od preteklih sej občinskega sveta Občine Brda izrazila svetnica in podžupanja občine Teja Jelina (Spletni vir 5). Zaradi vse pogostejšega predstavljanja Brd v tujini, predvsem v Avstriji, ter zgledovanja po tamkajšnji oblačilni tradiciji, ki se je prilagodila sodobnim potrebam, a istočasno obdržala pridih tradicionalnosti, se je tudi v Brdih pojavila želja, da bi vsaj tisti, ki se udeležujejo takšnih predstavitev, imeli podobno opravo (Jelina 2019, Saffigna 2019). Medtem se drugim zdi, da je za turistične namene takšna oblačilna podoba, kot jo imajo članice Društva briških žen in deklet, ter živi grb povsem dovolj, kar daje slutiti tudi odgovor direktorice Zavoda za turizem, kulturo, mladino in šport Brda Tina Samec Novak: *»Glede na dejstvo, da tradicije z nošo v Brdih nismo nikoli ohranjali, se pojavi vprašanje smiselnosti, da se jo sedaj umetno "nastavi". Vsekakor imamo že svoje predstavnike v tipičnih oblačilih, Briške žene in dekleta ter predstavnika Briškega grba. Sicer niso historično "točna" inačica oblačilne kulture, so pa nastala v procesu formiranja briške občine in so nek približek«* (Spletni vir 6).

⁹ Glej Spletni vir 4, natančneje Statut občine Brda: 2017, člen 6.

¹⁰ Društvo je bilo uradno pod tem nazivom ustanovljeno leta 1997, pred tem so bile poznane kot združenje kmečkih žen (Spletni vir 7).

Zaključek

Oblačenje oziroma preoblačenje za ustvarjanje avtentične podobe za turiste in obiskovalce torej ni nekaj novega in sega že vsaj v čas konca 18. stoletja. Z ustvarjanjem na preteklosti temelječe oblačilne podobe in z dediščinskim turizmom pa je vedno povezano tudi uprizarjanje, spreminjanje in strateška uporaba elementov kulturne dediščine. Pogosto je to »avtentično« predstavljano za turiste pri domačinih spodbudilo večje zavedanje lastne identitete in s tem povezano zavedanje o lastni kulturni dediščini. Se Brici in Brike zaradi praznika češenj bolj zavedajo svoje kulturne dediščine? Glede na dosežanje ugotovitve se ne istovetijo z oblačilno podobo temelječo na dediščini, ki jo predstavljajo članice Društva briških žena in deklet, ter živi grb. Kaj manjka? Zdi se, da manjka predvsem to, da bi se ob pojavljanju akterjev, ki nosijo oblačila, kostume, ustvarjene na podlagi vedenja o lokalni oblačilni kulturi, le-to tudi bolj jasno in na glas povedalo. Je morda skromnost članic Društva briških žen in deklet, ki pripomnijo, »da imajo nekaj za obleči, ker se to spodobi in je lepo« (Brašnič Saffigna 2019), odvrnila prebivalce Brd, da bi se poistovetili z njihovimi oblačili? Ali jih morda moti to, da se kostumi članic društva zgledujejo po oblačilni podobi iz polpretekle zgodovine, do katere še ne čutijo potrebne časovne distance? Morda pa oblačilne podobe niti ne vidijo kot predmet identifikacije. Raje kot z oblačili se identificirajo s pokrajino, zemljo, trto, grozdom, vinom in češnjami, kar so tudi glavni elementi siceršnje turistične promocije Brd. Očitno pa je, da vsaj pri nekaterih, ki se zavedajo pomena oblačilne podobe pri promociji v turizmu, želja po prepoznavni oblačilni podobi obstaja.

VIRI IN LITERATURA

- Baš, A. 1985: Oblačilna moda kot sredstvo politične propagande: pri Slovencih ob revoluciji 1848. V: *Etnološki pregled*, 20–21, 5–9.
- Bendix, R. 1989: Tourism and Cultural Displays: Inventing Traditions for Whom?. V: *The Journal of American Folklore*, 102 (404), 131–146. Dostopno na: <https://www.jstor.org/stable/540676> (dostop: 6. 8. 2019).
- Brašnič Saffigna, S. E. 2013. Praznik češenj: Pestro dogajanje. V: *Briški časnik*, 71 (poletje 2013), 22–26. Dostopno na: https://issuu.com/obcina_brd/docs/briskicasnik-poletje2013.
- Chhabra, D., Healy, R. & Sills, E. 2003: Staged Authenticity and Heritage Tourism. V: *Annals of Tourism Research* 30 (3): 702–719. Dostopno na: https://www.researchgate.net/publication/222046919_Staged_authenticity_and_heritage_tourism (dostop 10. 9. 2019)
- Freudenberg Hostettler, A. 1975. The Native Costumes of the Oberwallis: Tourist Gimmick or Tradition?. V: *The Journal of American Folklore*, 88 (347), 51–57. Dostopno na: <https://www.jstor.org/stable/539185>.
- Gombač, M. 2011: »Modni pêle mêle« slovenske družbe med svetovnimi vojnami. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino.
- Kidrič, F. 1934: *Korespondenca Janeza Nepomuka Primca: 1808–1813*. Ljubljana: Znanstveno društvo.
- Knific, B. 2010: *Folklornikom s(m)o vzeli noše: kostumiranje folklornih skupin – med historično pričevalnostjo in istovetnostjo*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Knific, B. 2003: Vprašanje narodne noše na Slovenskem. V: *Etnolog*. Nova vrsta (Ljubljana), 13 (1), 435–468. Dostopno na: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-D6MQDACZ>.
- Kutter, U. 1991: Der Reisende ist dem Philosophen, was der Arzt dem Apotheker – Über Apodemiken und Reisehandbücher. V: Hermann Bausinger (ur.), *Reisekultur. Von der Pilgerfahrt zum modernen Tourismus*. München: C. H. Beck, 38–47.
- Makarovič, M. 1991a: *Slovenska ljudska noša v besedi in podobi (peti zvezek): Zilja*. Ljubljana, Celovec: Zveza kulturnih organizacij Slovenije, Krščanska kulturna zveza.

Makarovič, M. 1991b: Oblačilna kultura agrarnega prebivalstva v 19. stoletju. V: *Slovenski etnograf*, 33/34, 247–300. Dostopno na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-LWTIQTSE>.

Mlekuž, J. 2015: Nos in dve ušesi naroda. V: Mlekuž, J. (ur.), *Venček domačih: predmeti, Slovencem sveti*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU.

Morgado, M. & Reilly, A. 2012: Funny Kine Clothes: The Hawaiian shirt as popular culture. V: *Paideusis-Journal for interdisciplinary and Cross-Cultural Studies*, 6, D1–D24. Dostopno na: http://smu-facweb.smu.ca/~paideusis/volume6/D_v6_MarciaMorgado_AndrewHReilly.pdf.

Noyes, D., & Bendix, R. 1998: Introduction. In *Modern Dress: Costuming the European Social Body, 17th–20th Centuries*. V: *The Journal of American Folklore*, 111(440), 107–114. Dostopno na: <http://www.jstor.org/stable/541936>.

Poljak Istenič, S. 2013: *Tradicija v sodobnosti: Janče - zeleni prag Ljubljane*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Simetinger, T. 2014: *Historično-antropološka analiza plesne kulture na južnem Koroškem: doktorska disertacija*. Ljubljana: [T. Simetinger].

Sirk, D. 2012: *Devetindevetdeset meštirjev - sto mižerij: izročilo o briški rokodelski ustvarjalnosti*. Dobrovo: samozaložba.

Sivec, I. 2016: Darinka Sirk o prvih začetkih praznika česenj: Ljudje so od navdušenja ploskali, vriskali. V: *Briški časnik*, 83 (poletje 2016), 16.

Svetek, B. 2016: *Priložnosti za maskote v sodobnem marketinškem komuniciranju*: diplomsko delo. Ljubljana: [B. Svetek].

Young, P. 2017 [2012]: *Enacting Brittany: Tourism and Culture in Provincial France, 1871–1939*. Routledge: London.

Spletni viri:

Spletni vir 1: <https://www.unesco.at/kultur/immaterielles-kulturerbe/oesterreichisches-verzeichnis/detail/article/untergaitaler-kirchtagsbraeuche-und-untergaitaler-tracht-ziljski-zegen-in-ziljska-nosa/>, 14. 10. 2019.

Spletni vir 2: https://www.obcina-brda.si/obcina_brda/o_obcini/simboli/2015061017374929/, 10. 09. 2019.

Spletni vir 3: Navodila za uporabo občinskega grba in zastave. https://www.obcina-brda.si/obcina_brda/medijsko_sredisce/, 10. 9. 2019.

Spletni vir 4: Statut občine Brda: https://www.obcina-brda.si/obcina_brda/o_obcini/statut_obcine/, 10. 9. 2019.

Spletni vir 5: Ad2_zapisnik 5. redne seje. pdf. <https://www.obcina-brda.si/mma/zapisnik%205.%20redne%20seje%20/2019090408412434/?m=1567579284>,

Spletni vir 6: Ad14.1_Odgovori na pobude in vprašanja_5_redna_seja.pdf. <https://www.obcina-brda.si/mma/odgovori%20na%20pobude%205.%20seje%20/2019090409052903/?m=1567580729>

Spletni vir 7: https://www.obcina-brda.si/obcina_brda/drustva_in_organizacije/kulturna_drustva/2015052614135736/

Sogovorci:

Brašnič Saffigna, Silvestra Elen (Goriška Brda), pogovor 24. 9. 2019.

Saksida, Herko (Goriška Brda), pogovor 10. 9. 2019.

Jelina, Teja (Goriška Brda), elektronska korespondenca 20. 9.–30. 9. 2019.